

ψ 391004

«Ο Έλληνας παλαιστής Κουταλιανός», πίνακας του Γ. Γαίτη από την έκθεσή του, στη γκαλερί «Μέρλιν».

ΔΙΣΘΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ

29.12.1963

ΟΙ ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

Έκθέσεις ζωγραφικής: Γ. Γαίτη στην γκαλερί «Μέρλιν». — Γ. Κονταξάκη στο «Άστρο»

ΤΟ ΚΥΝΗΓΗΜΑ της νέας, της ιδανικής μορφής, που προβάλλεται σαν προσωπική δημιουργία, είναι ένας από τους βασικούς όρους της σύγχρονης, γνήσιας τέχνης. Μέσα σ' έναν κόσμο άπιστο, διασπασμένο κι άλλοπρόσαλλο, η καλλιτέχνης δεν έχει για ν' άντλήσει τ' όραμά του παρά την δια του την πείρα, που παίρνει μορφή από το πλαστικό πνεύμα του. Είναι αυτή η αναζήτηση μια σκληρή περιπέτεια, και γι' αυτό δρόμο της, ο καλλιτέχνης συχνά αλλάζει σχήματα, μα είναι κλήθεται πώς όσο πιο δύσκολος είναι ο δρόμος, όσο βαθύτερο το βίωμα, τόσο περισσότερες και οι πιθανότητες, ανάμεσα στα σχήματα, ν' αναδυθώ η τελειωμένη μορφή με τον έσωτερικόν είνον οργανισμό που θα της δώσει ζωντάνια και μονιμότητα. Τις σκέψεις αυτές μου ξαναφέρνει η νέα εμφάνιση ενός ώριμου ζωγράφου, που βρίσκεται πάντα στην πρωτοπορία της σύγχρονης δημιουργικής τέχνης.

Με χαρά είδα την καινούρια, σημερινή ζωγραφική του Γιάννη Γαίτη, που παρουσιάζει (στην γκαλερί «Μέρλιν») μια σειρά από δώδεκα — τριάντα πίνακες. Είναι μια νέα, τολμηρή φάση της πορείας του, και του φαίνεται, πως κοντοζυγώνει, αν δεν έφτασε κιόλας την ολοκληρωσή του. Η φάση αυτή έρχεται ύστερα από τις αναζητήσεις του των τελευταίων χρόνων, με τους «άνθρωπους - ύρμηκες» που, δεν τ' οκλύω, με είχαν απογοητεύσει. Ωστόσο, τώρα, η περίοδος είναι, μοιάζει σαν προεισαγωγή, για τη σημερινή μορφή του, που αποκτά ένα κεντρικόν όξονα σταθερότητας στον ζωγραφικό του χώρο, και αναπτύσσεται σε μια καινούργια στυλιζαρισμένη οργάνωση, όπου αξιοποιούνται τα χρωματικά χαρίσματα του καλλιτέχνη.

Με γίνεται φανερό, πως η σημερινή ζωγραφική του Γαίτη έρχεται, αν βίωμα, από μνήμες της παιδικής ψυχής, αρχέτυπες εικόνες, που γενεαίνονται, τώρα, στην επιφάνεια, για να πάρουν σχήμα και χρώμα άσπρον στον κανβά. Σκληρές από υπέρβιες γιορτές του λαού, τσίρκια μ' λέναντες, σκοπευτήρια με σκοπευτές, ή γυναίκα περιτριγυρισμένη από τ' άνθρακία του, άνθρωποι — δώλα παλιών καιρών, τ' τραπέζι με την τσόχα και τα χαρτιά, τις ράπτοιας, ένα τριαντάφυλλο, εικόνες κινηματογραφικές, υπαίτην με α σ' ένα όραμα που έχει αρχαία, αιδιόκλητα και φαντασία. Αυτός ο Έλληνας παλαιστής Κουταλιανός (άρ. 13) — που είναι ένας από τους πιο πετυχημένους πίνακες του καλλιτέχνη — μήπως δεν είναι ίδιος ο καλλιτέχνης, μια δέντισή του με το δαλμα της παιδικής φαντασίας του Κουταλιανού να λυγίζει με τη μυική δύναμη των χειρών του, τ' αρενία ράβδο, μπροστά στα εκπληκτα βλέμματα των ανθρώπων, που άλλοτε είναι πρόσωπα κι άλλοτε μάσκες, σαν πιόνια σκακιού;

Και τί άλλο είναι παρόμοια προβολή από παιδικές μνήμες, ή και εικόνες της συναισθηματικής ζωής, «Ο γύρος του κόσμου με 20 δεκάρες» (άρ. 0), ο πίνακας «Μεταξύ σας» (άρ. 2), ή «Αγνότης» (άρ. 4), οι «Επιθυμίες» (άρ. 7) με το μεγάλο όκκινό τριαντάφυλλο, στο κέντρο, πάνω στο πράσινο φόντο; Ο «Έλληνας παλαιστής Κουταλιανός» μάς είνχει τ' ό δρόμο, που στο βάθος του βρίσκουμε τ' ξαναβιωμένο παικτικό αίσθημα του καλλιτέχνη. Έτσι, Γαίτη ξαναφέρνει στη ζωγραφική του την παράσταση, στυλιζαρισμένη μέσα από τη δική του όραση.

Η όραση του καλλιτέχνη θέλει να χη φρεσκάδα, την ίδια την αφέεια της παιδικής ή εφηβικής φαντασίας και την πετυχαίνει, όσο του πιτρέπει τ' γεγονός της τεχνικής οροπάνειας που καταβάλλει και προπάντων, ή κάποια εισωνία ή τ' ούμορ του άνδρος που έχει πείρα της ζωής — ειρωνία ή γιούμορ που εισιδύουν στον οργανισμό της σύσης, στα βλέμματα ή στις μάσκες. Στην πνευματικότητα, τ' πιο ειοπρόσχετο επίτευγμα του Γαίτη, αυτήν τη φάση του, είναι η τετραωνισμένη, στυλιζαρισμένη σύνθεση ού δένεται γύρω από τον κεντρικόν ξονά της, και τ' έντονα χρώματα. α κόκκινα, τ' πράσινα, τ' πορτοκαλλία, τ' κυανά, τ' μαύρα. Αυτή η αγάπη και η ικανότητα απόδοσης ού λαμπρού χρώματος είναι από τ' ασκή, παλιά, χαρίσματα του καλλιτέχνη. Άλλ' άραγε εξαντλούνται αυτά οι απαιτήσεις της τέχνης; Θα πρέπει να πώ εδώ πως ο αίτης μού είχε κίνηση την προσοχή από την εποχή του ξεκινήματός του, από τ' είκοσι δύο δλόκληρα χρόνια. Είμαι σίγουρα, από τους πρώτους — αν όχι, ίσως, ο πρώτος — που έσημείωσαν τ' δυνατό περιόκτο του, σε άρθρο μου, στο περιοδικό «Γράμματα», τ' 1945. Έλεγα, τότε, τις πρώτες επιδράσεις στο νεανικό έργο του, που έρχονταν από τ' άν Γκόγκ, τ'ν Γκωνκέν και τ'ν άλλους Φάβ. και τόνιζα τ' χαρίσματα του: «Στέρηση όόρμα, ζωνανή δουλεμένη ύλη και αίσθηση του ώσθητος — περισσότερο απ' όλα αίσθηση του χρώματος. Ο Γαίτης και δίνει τ'ν βίαιο αίσθησιμό του έντονου χρώματος...». Έλεγα και τις άτέλειες που τις εύσκια «φυσικές στην άονη μιάς σταιοδρομίας» και τ'ν καλούσα ν' αλλάγη από τις επιδράσεις, και με τ' αναμφισβήτητα ζωγραφικά του προτερήματα, να πιάξη να βρω έαυτό του, να κάμη βίωμά του τι βαθύτερο και ουσιαστικότερο από την όμοση πείρα της ζωής θα κη δονήση τ'ν πιο μυστικόν όργανισμό του και τ' πνεύμα του, και τ' έκφραση, μετουσιωμένο σε έχνη».

Είχα λοιπόν προβάλλη πολλές απαιτήσεις, τότε, από τ'ν νέον καλλιτέχνη, γιατί άκριβώς είχα πιστέψη τ'ο ταλέντο του. Και τότε, πηαίνοντας στο Παρίσι, ο Γαίτης ήιτηκε με πάθος στη δουλειά, έξφυγε από τις πρώτες επιδράσεις, και πέασε πολλές φάσεις αναζητώντας η δική του μορφή. Σ' ένα από τ' άξιδία μου στο Παρίσι, ζήτησα και ήγα και στο άτελιέ του και στην γκαλερί του, στο μπουλβάρ Σαιντ ερζόταν, σε μιάρο περίοδο, εκραζόταν σε μιάρο περίοδο, εκαραστατικά. Στην πορεία του είεν επιτυχία κι' έπιασε μιά καλή έση στη διεθνή καλλιτεχνική κίνηση. Η σημερινή έκθεσή του δείχνει ως έχη φθάση σε μιά αναμφισβήτη ώριμότητα, πως τ' χαρίσματα που, είναι σημείωση, τ' χρόνια, είναι, αξιοποιήθηκαν πλαστικά την καινούρια μορφή του.

Θάθελα ωστόσο να ελπίζω ακόμα ως ο Γαίτης μπορεί να δώσει μιά ζωγραφική με βαθύτερο και ουσιαστικότερο περιεχόμενο. Γιατί, πρέει κι αυτό να τ' πώ, τ' χαρίσματα του τ' χρωματικά και η συνθετική του ικανότητα στέκονται στην επιφάνεια της ζωγραφικής, δεν άνοκτούν βάθος και ρίγος. Γ' αρχέτυπα και οι εικόνες της παιδικής φαντασίας, σ' αυτήν τη μορφή διασπασμένες, σ' τ' έντονα χρώματά τους, διασκεδάζουν κι' εύχαριστούν τ' βλέμμα, όμως τ' αποτέλεσμα αυτό δεν φτάνει για τ' έργο ενός καλλιτέχνη, που μάς είνχει εμπνεύση. Έγουμε ακόμα γι' αυτόν μεγαλύερες φιλοδοξίες.

Σε απόσταση, βέβαια, κι' αν κρατήσουμε όλες τις αναλογίες, ένα παρόμοιο πρόβλημα βάζει εμπρός μας, ένας νέος ζωγράφος, ο Γιώργος Κονταξάκης, που έκθέσει (στην γκαλερί «Άστρο») μια σειρά από νέους πίνακές του. Τ'ν Κονταξάκη τ'ν είχαμε σημειώσει, προπερσι, («Έλευθερία» 13.12.1964), όταν παρουσίασε μερικόν πίνακές του μαζί με έτρα δυό άλλων καλλιτεχνών της Θεσσαλονίκης, σε συντροφική έκθεση, στο Αθηναϊκό Τεχνολογικό Ίνστιτούτο.

Η άλλωγή μορφή, τώρα, είναι έντυπωσιακή. Τ' 1964, ο Κονταξάκης χρησιμοποιούσε γεωμετρικά κομμένα κομμάτια από καθρέφτη που τ'α κολλούσε στους πίνακές του, ανάμεσα σε σκοτεινά γούματα και άχνες φυγούρες. Τώρα βλέπουμε πίνακες διαστάσεων με λευκό βάθος και με όγκους που είναι ανθρώπινες φυγούρες, που μοιάζουν κάποτε με πιθηκανθρώπους. Ο λευκός χώρος και οι χρωματισμένες φυγούρες δένονται σε αρχιτεκτονική αλληλεξάρτηση κι' ένότητα. Αυτοί οι άνθρωπινοί όγκοι έχουν κάτι σαν ένα ξαναγύρισμα σ' έναν πρωτογονισμό της πρώτης άοχής.

Χαρακτηριστικά, ο Κονταξάκης δνομάζει τη νέα παραγωγή του «Άσκήσεις σε χώρο λευκό. Προετοιμασία έόδοου». Θέλω να βλέπω σ' αυτό τ' όνομάτισμα, τ'ν υπόσχεση και τ'ν άπόφαση να προχωρήσει στην αναζήτησή του για μιά δική του πρόση ή καλλιτέχνης, που έχει χαρίσματα προσέχοντας ν' αναπτύξη τη χρωματική του κλίμακα και να δώσει περισσότερο ζωντάνια στους τόνους του.

Π. Κ.

